

УДК 338.48-6:378.2

Юлія Матвій-Лозинська,
кандидат педагогічних наук,
викладач англійської мови
Львівського інституту
економіки і туризму

РОЗВИТОК КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ-КУРАТОРІВ ЯК СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ТУРИСТИЧНОГО ПРОФІЛЮ

У статті проаналізовано особливості розвитку компетентності викладачів-кураторів у процесі виховання майбутніх фахівців. Виявлено умови ефективної організації виховної роботи у вищому навчальному закладі туристичного профілю, зокрема її професійне спрямування, формування професійної культури та здатності до міжкультурного спілкування у полікультурному середовищі. Доведено доцільність впровадження спеціальних курсів для викладачів-кураторів в рамках підвищення кваліфікації.

Ключові слова: компетентність, викладач-куратор, виховна робота, вищий навчальний заклад туристичного профілю, підвищення кваліфікації.

В статье проанализированы особенности развития компетентности преподавателей-кураторов в процессе воспитания будущих специалистов. Выявлены условия эффективной организации воспитательной работы в высшем учебном заведении туристского профиля, в частности ее профессиональное направление, формирование профессиональной культуры и способности к межкультурному общению в поликультурной среде. Доказана целесообразность внедрения специальных курсов для преподавателей-кураторов в рамках повышения квалификации.

Ключевые слова: компетентность, преподаватель-куратор, воспитательная работа, высшее учебное заведение туристического профиля, повышение квалификации.

The article analyzes the features of teachers-curators' competence in the education of future professionals. The conditions for effective organization of educational work in higher educational establishments of tourism profile were found, including its professional focus, the formation of professional culture and capacity for intercultural communication in a multicultural environment. The expediency of introducing special courses for teachers-curators was proved within the advanced training.

Key words: competence, teacher-curator, educational work, higher educational establishment of tourist profile, advanced training.

Процеси світової інтеграції, глобалізації та інформатизації, економічні та політичні реформи спричинили істотні зміни у всіх сферах соціального і культурного життя суспільства. Це призводить до появи якісно інших потреб у сфері освіти, що обумовлює перебудову системи вищої освіти у зв'язку з потребою суспільства у нових педагогах, які по-новому осмислюють картину світу і вміють творчо використовувати отримані знання. Тим більше, що значна частина молоді в наш час проявляє інтерес до рівня освіти, розвиває здатність до прийняття самостійних рішень.

Професійна компетентність викладача – це сукупність його особистісних якостей, загальної культури, знань та умінь, професійної майстерності, поєднання яких в навчально-виховному процесі дає позитивний результат. Вона є основною характеристикою діяльності викладача як фахівця, яка орієнтує на мобільність знань, гнучкість методів професійної діяльності та критичність мислення. З метою раціонального використання педагогічного потенціалу в рамках виховної діяльності набуті вміння будуть формувати професійну компетентність самого викладача, що є однією з визначальних умов ефективної професійної підготовки майбутніх фахівців.

Проблемі виховання студентів у вищих навчальних закладах присвячено значну кількість наукових праць (О. Абдулліна, І. Авдєєва, Ю. Бабанський, І. Бех, О. Вишневський, А. Галєєва, С. Гончаренко, В. Жук, С. Карпенчук, О. Кондратюк, Т. Осипова, Т. Петракова, Б. Ступарика, О. Сухомлинської, В. Федорченко, Н. Яремчук та ін.)

Мета статті – виявити особливості підготовки викладачів-кураторів до виховної діяльності майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах туристичної сфери.

Як у вихованні взагалі, так і у вихованні студентської молоді зокрема, важливими є аспекти, на яких воно ґрунтується. Розглянемо найважливіші з них щодо професійної підготовки майбутніх викладачів.

Всі видатні педагоги підкреслювали важливість аспекту особистісного прикладу й авторитету вихователя. Це підтверджує на кожному кроці і практика. Особистість вихователя, його приклад та авторитет визначають все у виховному процесі. Проте, варто вказати і на те, що цей принцип-метод ні в якому разі не повинен перетворитись в авторитарний. Приклади і авторитети не повинні нав'язуватись, завжди повинно залишатись місце для конструктивної дискусії. Не слід забувати про те, що кожен із студентів є неповторною особистістю, а те, що вважає за правильне викладач, не завжди видається вихованцям незаперечною істиною. Іноді дискусія може стати поштовхом для самовдосконалення не лише вихованців, але й вихователя.

Вихованця необхідно оточити атмосферою, в якій би він міг якнайкраще оволодіти своєю професією, тобто підтримувати не лише його

захоплення та зацікавлення суто професійними питаннями, але і позитивне налаштування, яке сприяло б творчому пошуку і самореалізації. Важливе значення має також творче терпіння, завдяки якому вихованці могли б самотійно знайти вирішення багатьох проблем.

Цей же аспект спрацьовує під час проведення виховної години, допомагаючи розширити світогляд студента та накопичити необхідні враження для подальшої успішної фахової діяльності. Одним з основних завдань педагога на всіх етапах роботи з вихованцем є допомога у пошуку себе, тієї справи, яку він би міг виконувати якнайкраще. Якщо певне завдання чи конкретна ситуація не подобаються людині, не відповідають її схильностям, тоді надзвичайно важко зрозуміти і усвідомити важливість цього виду роботи. Виховання повинно розкривати творчі якості людини.

Наступний важливий аспект – це співпраця педагога зі студентами. Відповідно до цього принципу необхідно залучати студентів до самовдосконалення, що викликає у них відчуття успіху, розвитку, руху вперед. Наявність взаємодії має основне значення для досягнення поставленої мети. Дуже часто спільна професійна діяльність студентів і викладача сприяє глибшому розумінню поставленого завдання, допомагає відчувати себе причетним до справжньої роботи, а іноді й знайти альтернативні рішення поставлених завдань.

Також надзвичайно важливо розвинути творчий потенціал кожного студента, особливо коли мова йде про фахівців туристичної галузі. Ключ до виховання творчої особистості лежить в організації такого виду діяльності, в якому здійснюється її творчий розвиток. Реалізація творчого потенціалу здійснюється через принцип включення особистості в значущу діяльність. Завдання викладача – спільно зі студентами розробити такі види і форми діяльності, коли кожен з них відчуває, що він потрібний людям як неповторна індивідуальність. При цьому необхідно враховувати особисті інтереси кожного студента для того, щоб дати йому змогу у майбутньому знайти найбільш природний та успішний напрям діяльності.

Оскільки ми розглядаємо виховну діяльність вищого навчального закладу туристичного профілю, то необхідно врахувати, виділені Н. Фоменко, такі закономірності туристського виховання:

1) «визначальна роль у вихованні туриста належить спілкуванню. Основна функція спілкування у туристичному вихованні полягає в обміні результатами пізнавальної діяльності між індивідуумами. Позитивні емоції підвищують здатність до запам'ятовування і відтворення. Емоційно насичені, багаті на аксіологічні образи туристсько-екскурсійні маршрути формують особистість, розвивають її психічні процеси та поведінку;

2) цілісність процесу виховання в туризмі і взаємозалежність його компонентів. Туристське виховання керується виховною метою як предметною реалізацією ідеалу, законами виховання;

3) залежність результатів виховання не тільки від виховної

діяльності, але і від реальних умов. Поліетнічне середовище, в якому перебуває турист, оптимізує не лише психічні процеси, а й процеси розвитку особистості та соціальні відносини» [4, с. 39].

Відповідно до специфіки виховання майбутніх фахівців туристичної галузі актуалізується проблема підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів різних освітньо-кваліфікаційних рівнів відповідно до сучасних соціально-економічних умов.

Отже, «завдяки туризму здійснюється соціалізація особистості, формується соціальний досвід особистості за допомогою різновекторного аксіологічного простору: природної та культурної спадщини, що освоюється за допомогою освітніх інститутів, сім'ї, засобів масової інформації, інших засобів туризму» [3, с. 48].

Під час викладацької діяльності викладачі мають змогу вдосконалювати свою педагогічну майстерність у контексті виховної роботи зі студентами.

На нашу думку, викладачам доцільно використовувати у освітньому просторі наступні методи: діагностичний метод з подальшим обговоренням поданої інформації, використання їх у впровадженні розробленого змісту, форм та методів практичної діяльності студентів; спостереження за поведінкою студентів по відношенню до інших студентів у процесі спільної діяльності, анкетування, тестування, співбесіда для визначення показників рівня сформованості знань та моральних якостей студентства; метод контролю з метою перевірити та оцінити результат діяльності студента; експертна оцінка, тобто залучення спеціалістів до оцінювання досліджуваних явищ і процесів з метою об'єктивної оцінки дослідження.

Одноманітні форми виховної роботи спричиняють негативне ставлення до неї з боку викладачів. На нашу думку, з метою успішного виховання студентів необхідно використовувати форми щодо колективної співпраці між викладачами у процесі педагогічної діяльності.

Різноманітні форми методичної роботи дозволяють виявити та розвивати індивідуальні творчі можливості та здібності викладачів, дають можливість реалізувати індивідуальний потенціал у педагогічній діяльності педагогів в умовах поліетнічного середовища.

Оскільки спектр діяльності майбутніх фахівців туристичної галузі охоплює не лише діяльність на Батьківщині, а й за її межами, то доцільно розглядати під час проведення виховної роботи зі студентами аспекти полікультурного виховання. Ми погоджуємося з думкою Л. Чумак, що організацію методичної роботи з полікультурного виховання можна розподілити на дві групи: «суб'єктивну (створення активно-творчого клімату, цілеспрямованість на особистість викладача) та об'єктивну (варіативність змісту методичної роботи щодо полікультурного виховання відповідно зі структурними елементами педагогічної діяльності педагога, використання різноманітних форм методичної роботи). Завданнями

методичної роботи, що сприятимуть підвищенню полікультурної компетентності викладача, можна вважати: постійне підвищення рівня професіоналізму та педагогічної мобільності через формування самоосвітньої полікультурної компетентності кожного викладача, створення оптимальних умов для розвитку особистості педагога у даному напрямку; пропаганду і впровадження відповідного перспективного педагогічного досвіду; використання його у процесі навчальної й позааудиторної роботи» [5, с. 108–109].

З метою успішної реалізації означеної діяльності та задля підвищення компетентності викладачів доцільно буде використання таких інноваційних форм роботи: впровадження спецкурсу «Полікультурне виховання майбутніх фахівців туристичної галузі у процесі позааудиторної діяльності»; педагогічні диспути та тренінги, розв'язання педагогічних ситуацій, виступи на міжнародних та всеукраїнських фахових конференціях та навчально-методичних семінарах щодо проблем полікультурного виховання, де можна поділитися досвідом, майстер-класи, самопідготовка, які виступають засобами формування умінь викладачів набувати знань, бути обізнаним у науковій та політичній інформації, формувати вміння самостійної та індивідуальної роботи; участь у конкурсах, ділові ігри, конференції, творчі звіти; методоб'єднання, проектна діяльність, демонстрація відеофільмів, проведення конкурсів відповідної тематики, виконання індивідуальних творчих робіт щодо аспектів полікультурного виховання, написання випускних робіт і рефератів щодо здійснення полікультурного виховання у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу туристичного профілю.

Функція викладачів при цьому зводиться лише до виконування ролей помічника, консультанта, який стежить за діяльністю студентів.

Спілкування студентів з викладачами під час навчального процесу і позааудиторного часу сприяє забезпеченню найкращого виховного ефекту середовища ВНЗ. З точки зору А. Галєєвої: «Тільки співпраця двох суб'єктів – студента і викладача може забезпечити ефективну реалізацію навчальних планів і програм, стратегії та методів навчально-виховної роботи, способів інтеграції навчального процесу й виховної роботи» [2, с. 47]. Автор відносить виховання викладацького складу до проблем виховної діяльності ВНЗ.

Педагоги потребують постійної кваліфікованої методичної допомоги щодо організації позааудиторної діяльності студентів вищих навчальних закладів.

На думку А. Галєєвої, функції викладачів у процесі позааудиторної діяльності вищих навчальних закладів відображаються нечітко, тому, на жаль, активно залучаються до означеного процесу лише деякі викладачі-ентузіасти [2].

Як вважає А. Галєєва, «розв'язанню цієї проблеми могла б дещо

сприяти «Програма підвищення курсів кваліфікації для кураторів», «Семінар молодого викладача», які б охоплювали різні грані життя колективу вищого навчального закладу в навчальний і позааудиторний час» [2, с. 80].

Неодмінною умовою є «педагогічна компетентність, спеціально психолого-педагогічна підготовленість викладача до виховної роботи (готовність до сприйняття інноваційних методик, оволодіння новітніми виховними технологіями, врахування вікових й індивідуальних особливостей тощо), що сприяє вдалій побудові організації різних видів діяльності» [1, с. 10]. Не підлягає сумніву, що в межах навчання педагогічних дисциплін і навіть під час педагогічної практики, неможливо повноцінно підготувати майбутнього викладача до виховної діяльності.

З нашої точки зору, для забезпечення контролю за виховною діяльністю ВНЗ ефективним було б організувати методичні комісії кураторів академічних груп, керівників клубів, гуртків, спортивних секцій, художньої самодіяльності тощо, які б проводили періодичні засідання та обговорювали проблеми даного напрямку роботи ВНЗ.

Для того, щоб заохочувати студентів до активного залучення у виховний процес ВНЗ, необхідно постійно вдосконалюватися самим викладачам. З цією метою ми пропонуємо організувати методичні семінари, тренінги для підвищення рівня професійної компетентності викладачів щодо організації роботи з полікультурного виховання майбутніх фахівців.

З метою створення методичної літератури з виховання студентів необхідно організувати та проводити науково-практичні конференції; методичні семінари; лабораторії соціологічних досліджень з питань виховання; проводити зустрічі з відомими ученими педагогічних університетів; спиратися на досвід вітчизняних і закордонних вищих навчальних закладів з питань виховання; ради кураторів; систематичні обговорення питань виховання на засіданнях кафедр, Вченої Ради тощо.

На нашу думку, доцільно запроваджувати спеціальні курси, які дають можливість викладачам підготуватися до здійснення виховання студентів в позааудиторній діяльності на належному рівні. Ця необхідність зумовлена двома обставинами: недостатнім обсягом педагогічної підготовки та необхідністю додаткових знань щодо здійснення полікультурного виховання студентів в позааудиторній діяльності, які викладач може набути у межах спеціального курсу, виходячи зі своїх потреб, інтересів і планів щодо виховання студентів.

Ефективним рішенням щодо підвищення компетентності викладачів з виховання є включення варіативного спецкурсу в план і програму курсів підвищення кваліфікації викладачів, які функціонують у навчальному закладі.

Оскільки на професійну компетентність впливають не лише

внутрішні, але й зовнішні чинники, викладач має уважно поставитись до власних рис характеру, дбати про підвищення рівня загальної культури, розвивати в себе управлінські та організаторські здібності тощо, а також адаптуватися до середовища, в якому формується його професійна компетентність.

Отже, розвиток наукової та методичної компетентності викладачів доцільно впроваджувати через методи опосередкованого та безпосереднього впливу у формі спецкурсу та методичних рекомендацій для викладачів засобами слова (в широкому розумінні); змісту навчальних дисциплін; у підвищенні кваліфікації, післядипломної освіти; засобами масової інформації; педагогічною технікою.

До подальших напрямів дослідження відносимо розробку моделі виховної діяльності вищого навчального закладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабкіна М. І. Формування активної громадянської позиції підлітків у позакласній виховній роботі загальноосвітньої школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / М. І. Бабкіна. – К., 2009. – 20 с.
2. Галєєва А. П. Організаційно-педагогічні умови виховної діяльності у вищому аграрному навчальному закладі : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.07 / Антоніна Петрівна Галєєва. – Дрогобич, 2009. – 256 с.
3. Педагогіка туризму : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закладів] / В. К. Федорченко, Н. А. Фоменко, М. І. Скрипник, Г. С. Цехмістрова. – К. : Слово, 2004. – 296 с.
4. Фоменко Н. А. Закономірності виховання в туризмі / Н. А. Фоменко // Педагогіка туризму / В. К. Федорченко, Н. А. Фоменко, М. І. Скрипник [та ін.]. – К., 2004. – 296 с. – Режим доступу : **Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки..**
5. Чумак Л. В. Полікультурне виховання учнів середніх (5–8) класів в умовах родинно-шкільного освітнього простору : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / Л. В. Чумак. – Тернопіль, 2011. – 20 с.